

POSTANOWIENIE

Dnia 7 maja 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn (sprawozdawca)

SSN Roman Kuczyński

Protokolant Grażyna Grabowska

w sprawie z powództwa A. W.

przeciwko Sądowi Okręgowemu w L.

o wynagrodzenie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 maja 2015 r.,

zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Okręgowego w L.

z dnia 19 grudnia 2014 r.,

czy sędzia (kobieta urodzona do dnia 30 września 1973 r. lub mężczyzna urodzony do dnia 30 września 1953 r.), który przed upływem 6 miesięcy od ukończenia wieku określonego w art. 69 § 1a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (w brzmieniu nadanym art. 7 ustawy z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2012 r., poz. 637) nie oświadczył Ministrowi Sprawiedliwości woli dalszego zajmowania stanowiska i nie przedstawił zaświadczenia stwierdzającego, że jest zdolny, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego, przechodzi z mocy prawa - na podstawie art. 69 § 1 ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych - w stan spoczynku z dniem osiągnięcia wieku określonego w art. 69 § 1a tej ustawy, czy też powinność złożenia stosownego oświadczenia i zaświadczenia o stanie zdrowia dotyczy jedynie sytuacji, w której sędzia ma zamiar nadal zajmować stanowisko po ukończeniu 67 lat życia?

odmawia podjęcia uchwały.

UZASADNIENIE

Sędzia A. W. w pozwie domagała się zasądzenia kwoty 3.164,56 zł stanowiącej różnicę pomiędzy dotychczasowym wynagrodzeniem (przysługującym jej jako czynnej zawodowo sędzi) a kwotą określoną jako „uposażenie” otrzymaną za marzec 2014 r. i wypłaconą jej w związku z uznaniem, że 2 marca 2014 r. przeszła w stan spoczynku.

Zgodnie z ustaleniami faktycznymi przyjętymi przez Sąd Okręgowy w podstawie postanowienia przedstawiającego rozpatrywane zagadnienie prawne (powoływanego dalej jako „postanowienie”), powódka 2 marca 2014 r. ukończyła 65 lat i ma 35 lat stażu pracy na stanowisku sędziego. Powódka na co najmniej 6 miesięcy przed ukończeniem 65 roku życia nie złożyła Ministrowi Sprawiedliwości oświadczenia woli dalszego zajmowania stanowiska sędziego i nie złożyła na jego ręce zaświadczenia stwierdzającego, że jest zdolna, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego. Oświadczenie woli zajmowania stanowiska sędziego do 2 marca 2016 r., tj. do dnia ukończenia 67 roku życia, powódka wyraziła natomiast wobec Prezesa Sądu Okręgowego w L. kilkakrotnie, ostatnio w lipcu 2013 r. Pismem z 16 grudnia 2013 r. Minister Sprawiedliwości poinformował powódkę, że 2 marca 2014 r. przejdzie w stan spoczynku. Wcześniej, pismem z 12 grudnia 2013 r., w nawiązaniu do informacji Ministerstwa Sprawiedliwości z 6 grudnia 2013 r., Prezes Sądu Okręgowego w L. ustosunkował się do kwestii przejścia powódki w stan spoczynku, wskazując, że wolą i zamiarem powódki jest przejście w stan spoczynku z chwilą ukończenia 67 roku życia. Takie samo stanowisko Prezes Sądu Okręgowego w L. przedstawił w piśmie z 12 marca 2014 r. skierowanym do Dyrektora Departamentu Sądów, Organizacji i Analiz Wymiaru Sprawiedliwości w Ministerstwie Sprawiedliwości. W odpowiedzi Ministerstwo przedstawiło własną interpretację zmienionych przepisów i wskazało, że skoro powódka co najmniej 6 miesięcy przed ukończeniem 65 roku życia nie złożyła oświadczenia woli wyrażającego wolę dalszego zajmowania stanowiska sędziego, a 2 marca 2014 r. ukończyła 65 lat, to tego dnia przeszła w stan spoczynku, o czym była informowana zawiadomieniem Ministra Sprawiedliwości z 46 grudnia 2013 r.

Sąd Rejonowy ustalił również, że powódka nadal wykonuje obowiązki służbowe, za wyjątkiem czynności orzeczniczych. Różnica pomiędzy wynagrodzeniem powódki (jakie by otrzymała, gdyby była czynnym sędzią) a

otrzymanym uposażeniem (dla sędziego w stanie spoczynku) za miesiąc marzec 2014 r. jest równa kwocie dochodzonej pozwem.

Zważywszy na te okoliczności, Sąd Rejonowy w L. oddalił powództwo. Sąd Rejonowy wskazał, że powódka - w myśl zmienionych od 1 stycznia 2013 r. przepisów art. 69 § 1 i 1a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 133; powoływanej dalej jako „p.u.s.p.”) - była zobowiązana do złożenia Ministrowi Sprawiedliwości oświadczenia o woli dalszego zajmowania stanowiska i zaświadczenia lekarskiego w terminie 6 miesięcy przed ukończeniem 65 lat i na skutek niezłożenia tych dokumentów doszło do przejścia powódki z mocy prawa w stan spoczynku. W ocenie Sądu Rejonowego nie ma podstaw do przyjęcia, że w wypadku powódki wiekiem granicznym jej przejścia w stan spoczynku jest 67 lat i że chcąc pełnić służbę do ukończenia tego wieku nie musiała składać na ręce Ministra Sprawiedliwości żadnych oświadczeń. Stanowisku takiemu przeczy wykładnia literalna przepisu art. 69 § 1 w związku z art. 69 § 1a p.u.s.p., która nie budzi wątpliwości. Dla powódki wiek, o którym mowa w art. 69 § 1 p.u.s.p., określa art. 69 § 1a tej ustawy w związku z art. 24 ust. 1a pkt 61 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.; powoływanej dalej jako „ustawa o emeryturach i rentach z FUS”) i jest to 65 lat. Zastosowanie w art. 69 § 1 p.u.s.p. spójnika rozłącznego „albo” oraz łącznika „chyba że” sprawia, że konieczność złożenia oświadczenia w terminie, o którym mowa w art. 69 § 1 p.u.s.p. dotyczy zarówno sędziów mających ukończyć 67 lat, jak i sędziów mających ukończyć wiek określony w ustawie o emeryturach i rentach z FUS (z tym, że w tym wypadku będzie to tylko grupa sędziów urodzonych albo do 30 września 1973 r. (w wypadku kobiet) albo do 30 września 1953 r. (w wypadku mężczyzn). Gdyby ustawodawca, w ramach reformy emerytalnej wydłużającej wiek emerytalny do 67 roku życia chciał, aby tylko ten wiek przyjąć jako wiek graniczny przejścia w stan spoczynku z mocy ustawy i aby sędziowie, którzy chcą sprawować służbę po ukończeniu wieku 67 lat składali na co najmniej 6 miesięcy przed ukończeniem tego wieku stosowne oświadczenie i zaświadczenie o stanie zdrowia, to uregulowałby to w ustawie wyraźnie. Tak się jednak nie stało. Ustawodawca dał pewnej grupie sędziów (kobietom urodzonym do 30 września 1973 r. i mężczyznom

urodzonym do 30 września 1953 r.) możliwość „wcześniejszego” przejścia w stan spoczynku. Przyjęcie stanowiska, że wiekiem granicznym przejścia w stan spoczynku dla wszystkich sędziów jest 67 lat (bo taki był cel reformy wydłużającej wiek emerytalny) pozbawiłoby możliwości „wcześniejszego” przejścia w stan spoczynku z mocy prawa tych sędziów, którzy chcieliby z tego prawa skorzystać, a będących w wieku między 65 a 67 lat. Nadto, gdyby ustawodawca chciał, aby z przejściem w stan spoczynku sędziego sądu powszechnego nie był związany obowiązek składania oświadczeń na ręce Ministra Sprawiedliwości, uregulowały tę kwestię tak, jak to uczynił w art. 30 ustawy z 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 499 ze zm.). Zgodnie z tym przepisem, sędzia Sądu Najwyższego przechodzi w stan spoczynku z dniem ukończenia 70 roku życia, a wcześniej, tj. po ukończeniu 67 roku życia albo z dniem osiągnięcia wieku określonego w art. 30 § 3 tej ustawy, a więc wieku określonego w przepisach ustawy o emeryturach i rentach z FUS, na swój wniosek. W wypadku sędziego Sądu Najwyższego zatem ukończenie 65 lat, czy 67 lat nie powoduje automatycznego przejścia w stan spoczynku. Sędzia taki nie musi też składać oświadczeń woli Ministrowi Sprawiedliwości o tym, że chce dalej pełnić obowiązki sędziego. Oświadczenie składa tylko wtedy, gdy już ich nie chce pełnić. Natomiast w Prawie o ustroju sądów powszechnych ustawodawca zastosował odmienną od wskazanej wyżej regulację. Sędzia sądu powszechnego, by po ukończeniu określonego treścią art. 69 § 1 w związku z art. 69 § 1a p.u.s.p. wieku nie przejść w stan spoczynku z mocy prawa musi w terminie co najmniej 6 miesięcy przed ukończeniem tego wieku złożyć Ministrowi Sprawiedliwości wymagane oświadczenie woli i zaświadczenie lekarskie.

W apelacji powódka wniosła o zmianę powyższego wyroku i uwzględnienie powództwa. Skarżąca zarzuciła, że Sąd pierwszej instancji dokonał błędnej wykładni art. 68 § 1 p.u.s.p., polegającej w szczególności na całkowitym pominięciu przepisów Konstytucji RP wyznaczających zasadę nieusuwalności sędziów i wskazujących, że ustawa określa granicę wieku, po osiągnięciu której sędziowie przechodzą w stan spoczynku. Istotą nieusuwalności sędziego jest ustanowienie zakazu pozbawienia go urzędu w sposób niezgodny z prawem, a zatem także w wyniku niewłaściwej interpretacji przepisu.

Sąd Okręgowy, rozpoznając apelację powódki uznał, że nowe brzmienie art. 69 § 1 p.u.s.p. (w związku z dodaniem do tego artykułu § 1a) rodzi wątpliwości interpretacyjne. W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy podkreślił, że zgodnie z art. 180 ust. 4 Konstytucji, ustawa określa granicę wieku, po osiągnięciu której sędziowie przechodzą w stan spoczynku. Z treści tego przepisu Sąd wyprowadził wnioski, że stan spoczynku sędziego łączy się ściśle (ustrojowo, konstytucyjnie i funkcjonalnie) z niezależnością organów władzy sądowniczej i niezawisłością sędziów sprawujących wymiar sprawiedliwości, a instytucja ta ma istotne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Odnośnie do kierunku wykładni art. 69 § 1 i § 1a w kontekście sformułowanego zagadnienia prawnego, Sąd odwoławczy przedstawił dwie możliwości wykładni.

Według pierwszej z nich, wymaganie złożenia oświadczenia o woli dalszego zajmowania stanowiska sędziego i stosownego zaświadczenia lekarskiego dotyczyć powinno jedynie sytuacji, w której sędzia zamierza zajmować stanowisko po ukończeniu 67 roku życia. Za taką wykładnią przemawia, zdaniem Sądu Okręgowego, zastosowanie w art. 69 alternatywy rozłącznej („sędzia przechodzi w stan spoczynku z dniem ukończenia 67 roku życia albo z dniem osiągnięcia wieku określonego w § 1a”). Wynika stąd, że sędzia, bez względu na datę urodzenia ma prawo przejść w stan spoczynku w wieku 67 lat i jeśli dokona takiego wyboru, to nawet gdy urodził się w okresie do 30 września 1973 r. (kobieta) lub do 30 września 1953 r. (mężczyzna) nie ma obowiązku składania wcześniej, tj. na 6 miesięcy przed uzyskaniem wieku z art. 69 § 1a p.u.s.p. (w wypadku powódki 6 miesięcy przed uzyskaniem przez nią 65 lat życia) oświadczenia Ministrowi Sprawiedliwości woli dalszego zajmowania stanowiska i zaświadczenia stwierdzającego, że jest zdolny, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego. Obowiązku tego nie ma skoro, jak wskazuje Sąd Okręgowy, sędzia wybiera możliwość przejścia w stan spoczynku z upływem 67 roku życia (jako jedną z rozłącznych alternatyw określonych w art. 69 § 1 p.u.s.p.). Za uznaniem, że obowiązek złożenia Ministrowi Sprawiedliwości oświadczenia woli dalszego zajmowania stanowiska i stosowanego zaświadczenia lekarskiego dotyczy wyłącznie sytuacji, w której sędzia zamierza kontynuować czynną służbę po ukończeniu 67 lat życia, może świadczyć

także związek przepisu art. 69 § 1 z art. 69 § 3 p.u.s.p., który precyzuje skutki, jakie powstają z chwilą złożenia przez sędziego oświadczenia „o którym mowa w § 1” uznając, że w takiej sytuacji sędzia może zajmować stanowisko do ukończenia 70 roku życia (trzeba przy tym podkreślić, że powołana wyżej nowelizacja, która weszła w życie 1 stycznia 2013 r. treści art. 69 § 3 nie zmieniła). Jeśli zatem przyjąć, że istota oświadczenia z art. 69 § 3 p.u.s.p. (przez odesłanie do treści jego § 1) służy uzyskaniu przez sędziego uprawnienia do dalszego (po 67 roku życia) zajmowania stanowiska (do ukończenia 70 roku życia), to - wynikający z art. 69 § 1 p.u.s.p. - warunek złożenia takiego oświadczenia i stosownego zaświadczenia lekarskiego powinien dotyczyć jedynie sytuacji, w której sędzia zamierza zajmować stanowisko po ukończeniu 67 roku życia. Zdaniem Sądu Okręgowego, wniosek taki można także wyprowadzić z wypowiedzi przedstawicieli doktryny (por. A. Górski, A. Łazarska, Komentarz do art. 69 ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, wersja elektroniczna Lex, teza 8 i 9; B. Wagner, *Kilka refleksji na temat sędziowskiego stanu spoczynku i nie tylko*, Przegląd Sądowy nr 4 s. 13). Byłby on także zgodny z celem obowiązującej od 1 stycznia 2013 r., nowelizacji art. 69 p.u.s.p., która (w szerszym kontekście regulacji emerytalnych w powszechnym systemie zabezpieczenia społecznego) zmierzała przeciw do wydłużenia aktywności zawodowej sędziów. Sąd Okręgowy wskazał również, że możliwa jest interpretacja rozważanych przepisów, zgodnie z którą konieczność złożenia oświadczenia w terminie, o jakim mowa w § 1 art. 69 p.u.s.p., dotyczy zarówno sędziów mających ukończyć wiek 67 lat, jak i sędziów mających ukończyć wiek określony w ustawie o emeryturach rentach z FUS (grupa sędziów urodzonych albo do dnia 30 września 1973 r. - w wypadku kobiet albo do dnia 30 września 1953 r. - w wypadku mężczyzn). Na uzasadnienie tej możliwości interpretacji Sąd powołał argumenty przedstawione wyżej w uzasadnieniu wyroku Sądu Rejonowego. Sąd Okręgowy opowiedział się za przyjęciem pierwszej z opisanych wykładni.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z treści przedstawionego Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego wynika, że wątpliwości Sądu Okręgowego budzi regulacja

przejścia sędziego w stan spoczynku w art. 69 § 1 i 69 § 1a p.u.s.p., zgodnie z którą sędzia przechodzi w stan spoczynku z mocy prawa z dniem ukończenia 67 roku życia albo z dniem osiągnięcia wieku określonego w § 1a (tj. jeśli chodzi o kobiety sędziów urodzone do 30 września 1973 r. i mężczyzn sędziów urodzonych do 30 września 1953 r. wiek, którego osiągnięcie powoduje przejście sędziego w stan spoczynku, równy najniższemu wiekowi emerytalnemu określone odpowiednio w art. 24 ust. 1a, pkt 61-84, art. 24 ust. 1b i art. 27 ust. 3 ustawy FUS), jeżeli nie później niż na sześć miesięcy przed ukończeniem tego wieku sędzia nie oświadczy Ministrowi Sprawiedliwości woli dalszego zajmowania stanowiska i nie przedstawi zaświadczenia stwierdzającego, że jest zdolny, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego.

Instytucja zagadnienia prawnego, prowadząca do związania sądów niższych instancji orzekających w danej sprawie poglądem Sądu Najwyższego zawartym w podjętej uchwale, jest wyjątkiem od konstytucyjnej zasady podległości sędziów tylko Konstytucji oraz ustawom (art. 178 ust. 1 Konstytucji RP), powinna być traktowana wyjątkowo, a art. 390 § 1 k.p.c. musi podlegać ścisłej wykładni (por. uzasadnienie uchwały siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 30 marca 1999 r., III CZP 62/98, OSNC 1999 nr 10, poz. 166; postanowienie Sądu Najwyższego z 12 sierpnia 2009 r., II PZP 8/09, LEX nr 529760). Wynika stąd w szczególności, że Sąd Najwyższy udziela odpowiedzi w zakresie wyznaczonym przez treść pytania prawnego, które powinno być sformułowane w jasny sposób, umożliwiając Sądowi Najwyższemu rozstrzygnięcie stawianego zagadnienia, a nie dywagacje na temat regulacji prawnej przedstawionej do rozstrzygnięcia.

Rozpatrywane zagadnienie prawne zostało sformułowane w sposób nieodpowiadający powyższym wymaganiom.

W pierwszej kolejności pytanie nie odpowiada treści art. 69 § 1 i § 1a p.u.s.p. Sąd Okręgowy w sentencji postanowienia określa sędziego, którego dotyczy stawiany problem następująco: „sędzia (kobieta urodzona do dnia 30 września 1973 r. lub mężczyzna urodzony do dnia 30 września 1953 r.), który przed upływem 6 miesięcy od ukończenia wieku (...) nie oświadczył Ministrowi Sprawiedliwości woli dalszego zajmowania stanowiska (...)”, podczas gdy art. 69 § 1 p.u.s.p. mówi o okresie sześciu miesięcy „przed ukończeniem tego wieku”. W uzasadnieniu

postanowienia Sąd raz powtarza takie oderwane od treści wskazanych wyżej przepisów określenie sędziego (strona 3 uzasadnienia, k. 136 a.s.), innym razem stosuje określenie odpowiadające treści art. 69 § 1 p.u.s.p. W rezultacie, bez względu na przyczyny wskazanego zróżnicowania, tj. bez względu na to, czy było ono zamierzone, czy wyniknęło z nieuwagi, pytanie zostało sformułowane w sposób nieodpowiadający treści przepisów, których dotyczy. Sąd Najwyższy nie może poprawiać treści sentencji postanowienia formułującego zagadnienie prawne w kierunku zgodnym jego zdaniem z treścią przepisu, którego zagadnienie dotyczy, a na pytanie Sądu Okręgowego w obecnym jego kształcie nie można udzielić na gruncie art. 69 § 1 p.u.s.p. sensownej odpowiedzi. Po drugie, niejasność pytania wynika także stąd, że człony alternatywy sformułowanej przez Sąd Okręgowy dotyczą różnych kwestii i pozostają w różnych płaszczyznach logicznych. Sąd pyta bowiem, czy sędzia, który nie złożył oświadczenia i zaświadczenia, o którym mowa w art. 69 § 1 p.u.s.p. przed osiągnięciem „wcześniejszego” wieku spoczynkowego, przechodzi w tym wcześniejszym wieku w stan spoczynku z mocy prawa, czy też powinność złożenia oświadczenia i zaświadczenia dotyczy jedynie sytuacji, gdy sędzia chce kontynuować służbę po osiągnięciu wieku 67 lat. Po trzecie, Sąd Okręgowy nie rozważył związanego z podnoszonymi w postanowieniu wątpliwościami orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego i Sądu Najwyższego.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 499 ze zm.) postanowił jak w sentencji.